

УДК 372

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ШКОЛАХ ПОЛЬЩІ

Шеверун Н.В.

У статті розкриваються особливості іншомовної освіти в школах Польщі, її роль і значення у розвитку шкільництва.

Ключові слова: іншомовна освіта, комунікативна компетенція, міжкультурне спілкування.

В статье раскрываются особенности обучения иностранным языкам в школах Польши, их роль и значение в развитии школьного образования.

Ключевые слова: образование на иностранном языке, коммуникативная компетенция, межкультурное общение.

The peculiarities of foreign language education at schools in Poland, its role and meaning in the development of school are investigated in the article.

Key words: foreign language education, communicative competence, intercultural communication.

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. характеризується інтенсивним розвитком глобалізаційних та інтеграційних процесів, які суттєво позначилися на всіх напрямках розвитку польського суспільства: політичному, економічному, культурному, освітньому. Перед Польщею як країною Європейського Союзу постала ціла низка взаємопов'язаних проблем щодо оновлення системи освіти з урахуванням рекомендацій Ради Європи та Європейської Комісії, з питань освіти і культури. Одним із пріоритетних напрямів реформування системи освіти в Польщі є вивчення іноземної мови, яка збагачує особистість, дає можливість вийти у цікавий світ нових знань, надбань світової культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам сучасного підходу до мовної освіти в навчальних закладах Польщі присвячені роботи польських науковців І.Агукає, Л.Александрович-Ледіх, Е.Верлен, Х.Воде, І.Грегорчук, М.Дабровської, Е.Дебаєне, Г.Коморовської, Г.Кулінської, А.Отвіновської-Каштеланіц, П.Пошитек, М.Пясецької, М.Роди, М.Шпотович, М.Фітух. В Україні проблеми теорії і методики вивчення іноземних мов в початковій школі досліджують Н.Басай, Л.Біркун, А.Гергель, Н.Дручків, О.Карп'юк, Р.Мартінова, А.Несвіт, О.Першукова, В.Плахотник, Т.Полонська, М.Ростоцька, Т.Сірик та інші науковці.

Формулювання цілі статті. Мета статті полягає у дослідженні особливостей реалізації іншомовної освіти в школах Польщі.

Виклад основного матеріалу. В результаті реформування загальної середньої освіти у Польщі було створено наступну послідовність етапів навчання: шестирічна початкова школа, трирічна

гімназія, трирічний профільний ліцей, дворічне професійне училище і дворічний ліцей підвищення кваліфікації. Шестирічна початкова школа і трирічна гімназія склали систему 9-річного обов'язкового навчання з внутрішнім розподілом на два дидактичні цикли інтегрованого навчання в I–III класах і блокового в IV–VI класах, а також навчання в гімназії. Загальний час навчання до моменту закінчення середньої школи складає від 12 до 13 років. Після закінчення середньої школи учні можуть приступити до матуральних іспитів і після успішного їх складання одержати атестат зрілості (матуру – matura).

Отже, початкова школа (Szkoła Podstawowa), навчання в якій є обов'язковим, тепер складається з 6 класів. Потім дитина вступає в гімназію (Gimnazium), де вчиться ще 4 роки. Фізично школа і гімназія можуть знаходитися в одній будівлі, і учень протягом 10 років може відвідувати одну школу, змінивши лише статус зі "школяра" на "гімназиста".

Наступний етап – ліцей (Liceum), навчання в якому триває ще 4 роки. І після закінчення ліцею, нарешті, можна вступити у вищий навчальний заклад, де навчання продовжується ще 4–5 років (для медиків – 6 років).

Таким чином, тепер загальний цикл навчання займає не менше 18 років.

Одним із пріоритетних напрямів реформування системи освіти в Польщі є вивчення іноземної мови, яка збагачує особистість, дає можливість вийти у цікавий світ нових знань, надбань світової культури. Головна мета навчання іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах полягає у формуванні в

учнів комунікативної компетенції (оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування), використанні її як інструмента у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. На всіх освітніх етапах (початкова школа, гімназія, ліцей) зміст навчання розробляється відповідно до Базового навчального плану, затвердженого Міністерством освіти [2].

Згідно з Розпорядженням міністра національної освіти і спорту від 5 лютого 2004 р. "Про використання програм дошкільного виховання, навчальних програм і підручників" ("Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 lutego 2004 roku w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia"), передбачено право вчителя самостійно обирати або розробляти авторські програми навчання, підручники, посібники, що відповідають загальнодержавним вимогам.

Міністр національної освіти Катерина Халл на пресконференції (10 квітня 2008 р.) повідомила про внесення змін до програмної реформи. Відповідно до Стратегії розвитку освіти на 2007–2013 рр. та Проекту програмних засад (Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych), з вересня 2009 р. вивчення першої іноземної мови в початкових школах є обов'язковим, тобто з 6-річного віку й протягом наступних щонайменше 9 років (6 років у початковій школі та 3 роки в гімназії). Водночас з 2009 р. учні основної школи вивчають другу іноземну мову (3 роки в гімназії та 3 роки в ліцеї) [4; 5]. На нашу думку, реалізація концепції Ради Європи на загальнодержавному рівні має важливе прогностичне значення, оскільки це сприятиме підготовці молодшого покоління польських громадян до життєдіяльності в умовах інтеграційних процесів у Європі. Важливим елементом цієї програми є обов'язкове впровадження в шкільну систему Загальноєвропейських рекомендацій (ЗЄР) з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*). Їх мета полягає в об'єднанні спільних зусиль у галузі методики навчання і оцінювання всіх європейських мов, а також використання цієї системи для створення національних систем оцінювання мовної компетенції, які мають шість рівнів володіння іноземною мовою, а саме: інтродуктивний рівень ("відкриття", A1); середній рівень ("виживання", A2); рубіжний рівень (B1); просунутий вимір, або "незалежний користувач" (B2); автономний рівень (ефективна операційна компетенція, C1); глобальна операційна компетенція (C2). Після закінчення початкової школи рівень володіння мовою відповідає рівню A1 (інтродуктивний). Після закінчення початкової школи в учнів сформовані елементарні базові вміння і навички у всіх видах мовленнєвої діяльності, закладені основи комунікативної компетенції, необхідні для подальшого розвитку на III і IV етапі навчання (гімназія, ліцей). У процесі навчання молодші школярі набувають певних знань із системи мови, соціокультурних знань, у них склалися певні враження від отриманого досвіду у вивченні іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування [4, с. 4–9].

Навчання в гімназіях і середніх школах (це стосується учнів у віці 11–16 років, інколи до 18 років) є тим щаблем освіти, який традиційно вимагає найбільших зусиль з боку педагогів. На цьому етапі навчання молоді люди здобувають більшу частину необхідних вмінь, які будуть їм необхідні під час вивчення мов у подальшому житті.

У більшості країн-учасниць, у тому числі й Польщі, вчителі мусять пройти спеціальну підготовку, щоб отримати "статус кваліфікованого вчителя", що дозволяє розпочати діяльність викладання. Вчителі середніх шкіл і гімназій зазвичай зобов'язані виконувати національні (або регіональні) програми навчання країни, в якій вони працюють [1].

На сучасному етапі навчання іноземних мов у гімназіях і середніх школах Польщі зосереджено на:

- 1) комунікаційній компетенції;
- 2) більш дієвому використанні мови ніж пасивному її розумінню;
- 3) міжкультурній компетенції;
- 4) контакті з культурою країни, мова якої вивчається завдяки обмінам студентів і вчителів;
- 5) стратегіях учіння;
- 6) формуванні мотивації до вивчення іноземних мов у подальшому житті.

Знання іноземних мов є підставою успіху. Багатомовність надає можливість для спілкування та розуміння основних елементів, що дають натхнення різноманітним європейським культурам для виконання спільних починань. Саме тому навчання іноземним мовам є головною цінністю [6]. Заохочуючи учнів від наймолодших років до вивчення іноземних мов, вчителі допомагають молодим європейцям:

- бути більш відкритими до інших культур;
- збільшити свою мобільність та можливість знаходження роботи за кордоном;
- навчитися змагатися на світовому ринку праці.

Навчальні програми з іноземної мови Польщі (www.men.gov.pl) визначають головні освітні цілі, а також завдання школи з перших етапів іншомовного навчання. У польській школі це, перш за все, досягнення учнями рівня оволодіння мовою, що забезпечує мінімум комунікації у випадку I–III класів і порозуміння в простих ситуаціях щоденного життя у випадку IV–VI класів. До завдань школи належить розвиток в учнів відчуття власної гідності, віри у власні мовні можливості, а також поступова підготовка учня до самостійності в процесі вчення іноземної мови. Важливим елементом навчання є також розвиток в учнів цікавості, відкритості і толерантності до інших культур. Додатково, відповідно до програми, ранньоскільне навчання повинне забезпечити дітям поступовий перехід від дошкільного виховання до освіти в шкільній системі [3].

Щодо змісту навчання програма визначає граматичні структури, що дозволяють формулювання висловлювання відносно сьогодення, минулого і майбутнього, до просторових співвідношень, а також мовні функції, які дозволяють послуговуватися іноземною мовою в простих, неформальних ситуаціях в повсякденному спілкуванні. Учні повинні також пізнати основи вимови і орфографії іноземної мови, а також отримати основні відомості про

сферу використання мови, що вивчається. Повинні розпочати роботу з двомовним словником, а також необхідними додатковими матеріалами і виконувати прості колективні проекти.

Якщо говорити про окремі підготовленості, протягом навчання учні повинні розуміти загальний сенс простих комунікаційних ситуацій, інструкції вчителя, вміти знаходити потрібну інформацію в нескладних висловлюваннях і діалогах. Вони також повинні розуміти прості адаптовані тексти і прості документи, такі як: меню, розклад руху, оголошення, реклами, листи і інструкції, а також вміти знаходити в них конкретну інформацію.

У мові учень повинен вміти ставити прості питання і давати відповідь на них, отримувати і надавати інформацію в типових ситуаціях щоденного спілкування, а також вміти розповісти про себе, свою родину і найближче оточення. Крім того, учень повинен вміти знаходити відмінності між фонетичною і графічною формою виразу, а також записувати більшість відомих слів на слух, написати короткий лист про себе, свої інтереси, передавати просту інформацію.

Навчальна програма є основою для розробки авторських програм, які затверджуються Міністерством національної освіти. Вчитель має право вибору з числа програм, допущених для використання у школі, тобто сумісних з навчальною програмою.

Потреба розвитку автономії учіння розглядається як важлива складова процесу навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах Польщі. Вчитель прямує до кращого пізнання учня, його зацікавленості і можливості засвоєння знань, щоб підняти відповідні рішення, що стосуються добору матеріалів, а також способу реалізації цілей навчання. Все частіше підкреслюється індивідуалізація процесу навчання, яка дозволяє ознайомити учнів з можливостями вибору ефективних для них стратегій оволодіння іноземною мовою.

На нашу думку, практичний інтерес становлять розроблені польськими фахівцями серії підручників з іноземної мови. Так, для початкової школи: підручник з англійської мови "Фокус Покус" для учнів 1-го, 2-го, 3-го класів (Podr'cznik do j'zyka angielskiego dla szkoly podstawowej Nowe Wydanie "Hocus Pocus-1", "Hocus Pocus-2", "Hocus Pocus-3"), автори Магдалена Аппель та Іванна Зараньська.

Підручник для інтегрованого навчання "Новий Інго" частина А і Б (New Bingo! 1, 2, 3. Podr'cznik do j'zyka angielskiego Cześć), авторка Анна Вечорек, має додатковий комплект тестів (10 тестів – New Bingo! 1, 8 тестів – New Bingo! 2, 8 тестів New Bingo! 3). Підручники серії "Максі Таксі" для учнів IV–VI початкової школи (Maxi Taxi 1, 2, 3 Podr'cznik do j'zyka angielskiego dla klas 4–6), автори Агнешка Отвіновска-Каштеланіц, Анна Валєвська. Серія складається з чотирьох частин – "Maxi Taxi Starter", "Maxi Taxi 1, 2, 3". Підручники містять англо-польський словник, до якого увійшла нова лексика і граматичний довідник. Однією з інтегральних частин цих підручників є зошити для загальних і додаткових інтегрованих вправ, тести, книга для вчителя з описом методів і технік роботи з дітьми, календарне планування, розробка уроків, дидактичні матеріали, карти досягнень учнів, розвивальні ігри, матеріали для образотворчого мистецтва та CD з завданнями на розвиток творчих здібностей, що суттєво посилюють розвивальну спрямованість підручників. Створені підручники відповідають усім компонентам змісту освіти, які спрямовують учнів на навчально-інформаційну, репродуктивну та активну творчу діяльність. Гнучка структура підручників дає змогу вчителям моделювати навчальний процес та варіювати пропонований матеріал. Вважаємо, що сучасні, цікаві, яскраво оформлені, написані сучасною англійською мовою підручники відповідають вимогам і принципам загальноєвропейського укладання підручників.

Таким чином, на основі здійсненого аналізу можна зробити висновок, що цілеспрямована діяльність Ради Європи впливає на розвиток інтеграційних процесів у постсоціалістичних країнах, сприяє значному розширенню європейського мовного простору. Міжнародні контакти стають більш всеохоплюючими, вони сприяють розвитку толерантності, діалогу культур, спрямовують на залучення молоді та дорослих до активної участі у демократичному житті суспільства. Успішна реалізація Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти вимагає від вчителів упровадження ефективних методик, інноваційних освітніх технологій у навчально-виховний процес та вдосконалення навчально-методичних матеріалів з іноземної мови.

Література

1. Od Ministra Edukacji Narodowej Edmunda Wittbrodta // J'zyki Obce w Szkole. – 2001. – № 1. – S. 128.
2. Raport krajowy Edukacja j'zykowa w Polsce J'zyk narodowy, regionalny, j'zyki obce oraz j'zyki mniejszości narodowych i etnicznych. Warszawa, 31 grudnia 2005 r. – 61 s.
3. Key Data on Teaching Languages at School in Europe 2008 Edition, Series "Key Data" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurydice.org>. – Назва з екрану.
4. Materiały na konferencje przedmiotowe. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/pobierz.php?=/konferencje/03_Jezyki_obce.pdf. – Назва з екрану.
5. Konferencja prasowa Pani Katarzyny Hall, Minister Edukacji Narodowej, dotycząca projektu reformy programowej (10.04.2008 r.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.men.gov.pl/content/view/10284/47/>. – Назва з екрану.
6. Bartosz Poluszyński. Współczesny świat, Europa i Polska a j'zyki polityka j'zykowa w XXI wieku // J'zyki Obce w Szkole. – 2002. – № 6. – S. 248.